

■ ■ ■ Andre juledag i år er det 20 år siden Sovjetsamveldet gikk i oppløsning. Nå er det kriselandene i Vesten som må gjennom sin perestrojka. Den kan ende med de samme problemene som i Østblokken, skriver **Chr. Anton Smedshaug**.

Vestens perestrojka

INNLEGG Eurokrisen

Under sammenbruddet i Østblokken var det en utbredt oppfatning at det ikke var annet enn rimelig at land som fulgte det kommunistiske produksjonssystem, måtte godta en betydelig kostnad når dette systemet ikke lenger fungerte. Ronald Reagan og Margaret Thatcher hadde gitt begrunnelsen. Markedsøkonomi var suveren i forhold til statsstyrt økonomi, og sammenbruddet, symbolisert med Berlinmurens fall i november 1989, var bekræftelsen. Ideologien som er kalt nyliberalismen, fikk sin kanonisering.

Statlig styring og eterskap, plan og offentlig pålagt fordeling måtte reduseres i størst mulig grad, og markedet skulle ordne opp.

Riktignok var det feil både hos stat og marked, men markedsstyring ga likevel mindre problemer, og ikke minst er markedet preget av frivillighet og frihet, så dette var å foretrekke. Koblingen mellom frihet og fri kapitalisme hadde ført til at Vesten vant over Østblokken, og mens kommunismen til slutt skapte kaos, så ga markedet det motsatte - orden.

Landene i Øst-Europa måtte gjennom tøffe økonomiske restruktureringer - perestrojka - som ga mer eller mindre sammenbrudd i økonomien og påfølgende stor politisk uro. Til slutt førte dette til hyperinflasjon i ti av landene i 1990-årene etterhvert som økonomien brøt sammen i land etter land.

Nye klasseskiller ga fornyede motsetninger og nye maktforhold da oligarker ble skapt gjennom kjøp av industri og eiendom til konkurspriser, mens resten så sparepengene forvitte.

Under helgens valg i Russland ble det oppsummert at nå er det tre millioner velhavende russere, men 100 millioner lever rundt fattigdomsgrensen.

Østblokken gikk i praksis fra den ene politiske grøfta til den andre, grunnet mistillit til den gamle politiske ledelsen. Slik ble nyliberalismen forsterket, og fri flyt ble honnørord både vest og øst i Europa.

Men selv om den ekstreme utgaven av kapitalismen - nyliberalismen - tilsynelatende vant over Sovjetunionens utgave av kommunismen, så var ikke kommunismen beseiret. I

■ FOR FALL. Bildet av Kreml er tatt 18 desember 1991. 31. desember samme år ble det sovjetiske flagget heist for siste gang. Foto: Alain-Pierre Hovasse, AFP/Scanpix

De store belastningene som nå skal tas, kan neppe bæres uten at det gis håp om et bedre samfunn. Feilgrepene i nyliberalismen må erkjennes og rettes opp

ly av troen på markedet og seiersrusen i vest, bygde en annen kommuniststat seg opp - Kina. Kinas «markedslenisme», der få vet hvor staten slutter og markedet og privat eierskap begynner, har vist seg suveren de siste tiår.

Mens Vesten ved Murens fall dominerte verden og hadde produksjonen og pengene, opplever mange land nå bakrusen, når Kina noen tiår senere sitter med pengene og Vesten med gjelden.

Sovjetsamveldets fall var likevel ikke «The end of history», og situasjonen med Vesten som seierherrer på den globale arena, var ikke varig.

Nå har Vesten de samme utfordringene som Sovjet hadde, nemlig stater i økonomisk ubalanse som skal gjennom - nettopp - perestrojka. Hovmod står for fall og etter hybris følger Nemesis.

REFORM. Demokratiet er truet, skriver Chr. Anton Smedshaug.

Festen i vesten er over, og nå truer statsbankerottene, avindustrialiseringen, politiske opprør og mulig hyperinflasjon.

Det som knakk Sovjet, var at produksjonsøkonomien over tid ikke kunne bære det totale forbruket. En utdatert industri og et ineffektivt landbruk kunne ikke lenger bære en overdimensjonert militær sektor og et tungrodd statlig byråkrati. Da oljeprisen falt, raknet det.

Nå har Vesten muligens god industri, men samlet sett for lite til å sikre velferd. Det har vært skjult av lånefinansiert privat og statlig drift, og de fleste land har nådd eller er i ferd med å nå grensen for hvor mye gjeld som kan akkumuleres før renten går i taket. Da er det ingen vei utenom total reorientering der produksjonen må styrkes og fordelingen bedres gjennom store personlige ofre for mange mennesker.

I en slik situasjon er ikke bare økonomien utsatt. Også demokratiet er truet. Greier man ikke omstillingen gjennom gode

prosesser der belastningen i rimelig grad fordeles mellom de forskjellige gruppene i samfunnet, så kan flere land ende opp med samme problemer som i det gamle Østblokken, svake demokratier i kamp med autoritære krefter og desillusjonerte innbyggere.

I dag er særlig europeiske politikere under sterkt press, og i Hellas og Italia har demokratisk valgte regjeringer blitt erstattet med teknokrater for å gjennomføre upopulær politikk. Det kan holde en viss tid, men er neppe løsningen særlig lenge.

De store belastningene som nå skal tas, kan neppe bæres uten at det gis håp om et bedre samfunn etter perestrojkaen i Vesten. Feilgrepene i nyliberalismen må erkjennes og rettes opp. Vesten trenger en form for «Green New Deal» der fornyet industrialisering på fornybar energi kobles med rettferdig byrdefordeling og troen på en bedre fremtid.

Den forsakelse og det harde arbeid som mange samfunn står foran, kan ikke bæres uten at håp kobles med rettferdighet.

■ Chr. Anton Smedshaug, Landbrukets utredningskontor, forfatter av boka «Gjeld. Hvordan Vesten lurte seg selv», Res Publica forlag.

FLERE INNLEGG
Side 32 - 33

Gjestekommentar

Forsørgerbyrden og boligbobler
Halvor Hoddevik

Innlegg
Døren lukkes snart
Eystein Jansen

Retorikk og realiteter
Asle Toje

Forsvarlig behandling
Ola Borten Moe

Vedtak med bismak
Svein Flåtten

E-post: debatt@dn.no Telefaks: 22 00 11 10
Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn
inklusive mellomrom Underinnlegg/replikk:
Maks 1500 tegn (ca 250 ord)
Legg ved portrettfoto

■ Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær Varsom-plakaten.
■ Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt

stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere.
■ Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter.

Debattinnlegg honoreres ikke.
Debattansvarlig:
Vidar Ivarsen,
tlf. 22 00 10 59 - 932 56 059
debatt@dn.no